

TEMP

TIDSSKRIFT FOR HISTORIE

HESTEHANDEL

EFTERLYST

BONDESTAND

LIMFJORDSTANGEN

DRAMATIKER

ØSTGRØNLAND

NYHEDSMEDIER

HEKSE

HVEM SKRIVER OM DEM, DER SKRIVER NYHEDERNE?

Dansk historieforskning i de traditionelle nyhedsmedier efter 1945

Josef Peter Batikha, Hannibal Munk og Emil Eiby Seidenfaden

Det er i dag en udbredt opfattelse, at befolkningen får dannet sin virkelighedsopfattelse og sine holdninger gennem medierne, og at samfundets institutioner bliver mere afhængige af og underlagt mediernes dagsordener. Dette gælder, når vi kigger på de nye medier, digitale og sociale, men det gælder også stadig de traditionelle nyhedsmedier, tv, radio og dagspresse. Samtidig har vi i Danmark i de seneste år haft en tilspidset debat om netop de traditionelle mediers rolle, særligt i relation til den politiske verden. Dette ses retsligt med stramningen af offentlighedsloven fra 2014 og politisk med den måde, de sidste par regeringer har stillet sig til rådighed over for traditionelle nyhedsmedier, og hvordan disse har reageret på det, de har opfattet som en svækkelse af de demokratiske spilleregler.¹ Diskussionen om de traditionelle nyhedsmediers selverklærede rolle som den såkaldte fjerde statsmagt er altså mere aktuell end nogensinde.

Vi kan stadig kalde de traditionelle nyhedsmedier i Danmark den væsentligste gatekeeper til befolkningens samfundsopfattelse. Samtidig er de fortsat genstand for voldsom debat. Internationale undersøgelser viser sågar, at befolkningen vender tilbage til netop de traditionelle medier i krise- og krigstider.²

Hvad er nyhedsmediernes betydning og opgave(r) i et demokrati? Som historikere mener vi, at man er bedst rustet til at svare på det spørgsmål, hvis man undersøger de historiske forudsætninger for forholdet mellem nyhedsmedierne og det omgivende samfund. Derfor kan det undre, at dansk historieforskning i de traditionelle nyhedsmedier, tv, radio og dagspresse i sammenligning med de andre nordiske lande synes at være gået i stå. Der er behov for en sådan dansk forskning i netop disse medier, en type forskning, der undersøger både den rapporterende, kommenterende og analyserende journalistik, og som sætter de mest centrale medieaktører, journalister, redaktører og programchefer, og deres praksisser på tværs af og imellem medieinstitutioner i centrum – en aktorbåren historie. Professor emerita i medievidenskab Kirsten Drotner kalder i sin gennemgang af mediehistoriografien dette for en ”afsenderfokuse-

1 Debatten nåede sit højdepunkt i december 2020, da statsminister Mette Frederiksen bemærkede trykmediernes faldende oplagstal og lagde op til fremadrettet at kommunikere oftere via Facebook. Marckmann Andreassen, Lindhardt: ”Derfor er statsministeren på SoMe”.

2 <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022/perceptions-media-coverage-war-Ukraine>

ret historieskrivning”, og en sådan leverer dansk historieforskning bredt set ikke i dag.³ Historieforskning i de ”gamle” medier bør kunne mere og andet end at fejre medieinstitutionernes udvikling og tegne deres separate stamtræer, der hurtigt kan blive en skov, hvor de store linjer knap kan anes. Forfatterne til denne artikel er historikere med interesse inden for forskellige aspekter af de traditionelle nyhedsmediers betydning og interaktion med den politiske verden og med et blik ud over Danmarks grænser. Vi ønsker at blæse liv i den nævnte del af den mediehistoriske forskningstradition i Danmark og samtidig diskutere årsagerne til, at det er blevet nødvendigt. Mere præcist har artiklen her to konkrete formål: For det første leverer den et fugleperspektiv på hovedstrømninger i den danske forskning i de traditionelle medier, tv, radio og dagspresse, efter Anden Verdenskrig. For det andet kaster den et kritisk blik på denne forskningstradition og diskuterer, hvordan den kan udvikle sig på en måde, så den står mål med feltets internationale udvikling.

Danmark er et medieforbrugende land med mange magtfulde mediehus og medieaktører. At hævde, at der ikke findes en dansk mediehistorisk forskningstradition, ville da også være en stramning (for at bruge en journalistisk term). Det gælder i særlig grad inden for den brede definition af mediehistorie, men også for så vidt angår forskningen i de traditionelle nyhedsmedier.

Nyhedsmediehistorie herhjemme – i begyndelsen simpelthen ”pressehistorie” – tog sin form i kølvandet på besættelsestiden og var som meget anden historieforskning i den tid drevet af personligheder, hvis horisonter var formet af disse dramatiske år. Skikkelser som Erik Lund og senere Laurits Bindsløv påbegyndte i efterkrigstiden den forskningsmæssige interesse for pressens historie set i lyset af den energi, som den illegale og ”frie” presse havde tilført den danske modstandskamp, både på et kulturelt og et politisk niveau. Således var pressehistorisk forskning påvirket af politiske forhold og havde til tider et patriotisk anstrøg.⁴ Der var ikke vandtætte skotter mellem journalistik, politik og historieskrivning. Dansk pressehistorie fik under Den Kolde Krig organisatorisk understøttelse gennem Dansk Pressehistorisk Selskab, grundlagt i 1961, og fik bredere offentlig bevågenhed gennem oprettelsen af Dansk Pressemuseum i 1954, fra 1961 en selvejende institution med bånd til netop Dansk Pressehistorisk Selskab og senere Danmarks Mediemuseum. Dansk Pressehistorisk Selskab opløstes i 1993, og Danmarks Mediemuseum har siden 2018 ligget i dvale under Odense Bys Museer (fra 2022: Museum Odense).⁵

På trods af at Danmark altså har haft en pressehistorisk ”infrastruktur”, er der en forbløffende begrænset interesse blandt danske historikere for trykpressens, fjernsynets, radioens og journalistikkens rolle i dens egen ret og i samspil med demokratiet. Dette bliver især tydeligt, når man sammenligner med vores nordiske nabolande, hvad

3 Drotner, *Mediehistorier*, 130.

4 Patriotismen slog også igennem i statsradioen i en række udgivelser i den umiddelbare efterkrigstid: Bindsløv Frederiksen: *Pressen under besættelsen*; Christiansen, Nørgaard: *Hvad skete med Radioen under Krigen*; Christiansen, Rée, Rosenkjær (red.): *Statsradiofonien 1925-1950*; Christiansen: *25 års virke for en folkets radio*.

5 Thomsen: ”Dansk Pressehistorisk Selskab”; Nielsen: ”Danmarks Mediemuseum”.

vi skal vende tilbage til. Måske har netop ancienniteten af og stoltheden over medierne i vores lille land bidraget til, at feltet, set fra et historiefagligt perspektiv, kan virke stagneret. Der foreligger vigtige stykker historisk forskning i nyhedsmediernes historie i Danmark, men ikke mange. Kigger man efter dybdegående analyser af krydsfeltet mellem nyhedsmedier og politik i et historisk perspektiv, skal man lede endnu længere. Groft sagt kan der udpeges tre hovedtemaer siden Anden Verdenskrig.

For det første er der etableret en tradition for, at de store mediehuse fejrer sig selv og deres egne helte og oprindelsesfortællinger. Der er udgivet et betragteligt antal biografier og selvbiografier om journalister, redaktører, korrespondenter og ”mediebossen” samt en del populære værker om aviser og deres udviklingshistorie. Eksempler fra denne, hvad man kunne kalde ”mytologiserende” litteratur, er bøger om *Informations* grundlægger, modstandsmanden Børge Outze, Bo Bramsen og senere Bjørn Bredals bøger om *Politiken* og Gerhard Eriksens om *Jyllands-Posten*. Også for Statsradiofonien (fra 1959: Danmarks Radio) har hyldesttendensen gjort sig gældende. Tendensen var dog stærkest i de første efterkrigsår, hvor radioens ledelse – F.E. Jensen, Peder Nørgaard, Ernst Christiansen og Julius Bomholt – gjorde sig store anstrengelser for at retfærdiggøre ledelsens dispositioner under besættelsen.⁶ Det var først med Roar Skovmands redaktion af DR’s 50-års jubilæumsværk i 1975, at institutionens historie blev beskrevet af forskere.⁷ Selvom disse værker generelt er oplysende, bærer de ofte præg af hyldest af deres undersøgelsesobjekter og er udgivet af mediernes egne forlag. Flere af dem er udarbejdet af dygtige folk i overensstemmelse med historiefaglig praksis, men trods dette har forfattere ofte fungeret som ”hus-historikere” for bladhusene, der har fået hver deres isolerede historie, hvilket har bidraget til en fornemmelse af fravær af en egentlig nyhedsmediehistorie i bred forstand.

For det andet er der blevet gjort et solidt pionérarbejde, når det kommer til at kortlægge danske avisers udvikling i oplagstal, økonomi og organisatoriske opbygning. Her sigtes først og fremmest til Niels Thomsen og Jette Søllinges arbejde fra 1970’erne og frem til 1990’erne. Niels Thomsen fungerede som leder for Dansk Pressemuseum fra 1958 og blev i 1972 dr.phil. med afhandlingen *Dagbladskonkurrencen 1870-1970*. Det massive værk blev sammen med Thomsen og Søllinges trebindsværk, *De Danske Aviser*, den dominerende historiografiske arv fra den første generation af pressehistorisk forskning. Disse oversigts- og opslagsværker har givet viden og ballast til generationer af studerende og historikere, når de har udført receptionshistoriske undersøgelser eller på anden vis behandlet pressens dækning af samfundsudviklinger eller begivenheder.⁸

6 Batikha, ”Hagekorset over Radioen”.

7 Lange, Larsen: *Outze*; Lund, Primstad, (red.): *På nært hold af Information*; Bramsen: *Politikens historie set indefra*; Bredal: *Politiken mod Politiken*; Eriksen: *Erik Seidenfaden*; Eriksen: *Hvis de vil vide mere*; Eriksen: *Nic. Blædel*; Eriksen: *Sider af avisens historie*; Fabricius Møller: *Livtag med tidsånden*; Vogel-Jørgensen: *Berlingske Tidende*; Christiansen: *40 år*; Skovmand (red.): *DR50*. Blandt værker om enkeltblade er en undtagelse fra tendensen til hyldest Morten Thomsens undersøgelse af *Jyllands-Postens* journalistik om danske jøder, Thing: *Jyllands-Posten, diktaturet, krystalnatten*.

8 Due-Nielsen: ”Niels Thomsen”; Thomsen: *Dagbladskonkurrencen*; Thomsen, Søllinge: *De danske aviser*. Til kategorien hører også Bindsløv Frederiksen: *Pressen under besættelsen* og Markvad: *Den socialdemokratiske presse*; Kolstrup: ”The Change of News Structure”.

Dog har de også klare begrænsninger: Man aner de store ”strukturudviklinger” i dansk presse med Thomsens formulering, men det analytiske spørgsmål om, hvad disse fakta *fortæller* os om pressens og journalistikkens vilkår og rolle i Danmark og Skandinavien siden deres opståen, spiller kun en meget begrænset rolle. Man kommer ikke uden om Klaus Bruhn Jensens store *Dansk mediehistorie 1840-2015*. Hvis Thomsen og Søllinge er de mest muskuløse pionerer i dansk pressehistorie er Bruhn Jensen og hans medforfattere det for mediehistorie i en bredere, kulturhistorisk forstand. Medforfatterne er da også litterater samt film- og kommunikationsforskere. Bøgernes brede mediebegreb, kortfattede behandling af den traditionelle presse kombineret med fraværet af samlende konklusion betyder, at man efter læsning stadig savner en historietradition, der underkaster mediernes selvfremsstilling og interaktioner med for eksempel det politiske liv en dybere kritisk undersøgelse, og ikke ”kun” deres aftryk på, og vekselvirkning med, dansk kultur.⁹

For det tredje har vi i Danmark en medieteoretisk og mediesociologisk forskning med interesse for historie, der med sit omfang står i kontrast til det rent historiefaglige. For sig selv står forskere som Ida Willig og Stig Hjarvard. Hjarvard og andre har tegnet udviklingsstadierne for de danske medier og koblet dem til begrebet medialisering, igennem hvilket de har analyseret mediernes rolle i at forme politisk adfærd og kulturelle samfundsudviklinger.¹⁰ Trods sin teoretiske dominans har medialisering også mødt kritik i medieforskningen, i særdeleshed for en manglende begrebsmæssig stringens og brugbarhed, hvilket skaber en risiko for simpelthen at overdrive mediernes betydning og selvstændige agens i historiske forandringsprocesser.¹¹ Vi vil ikke gå dybt ind i diskussionen, men understrege, at når vi læner os op ad præmissen om medier (nye og traditionelle) som en dominerende kraft i samfundet, der i stigende grad former vores hverdag, ser vi ikke dette som en erkendelse, der udspringer direkte af medialiseringsteori, men som en almen udbredt opfattelse i tiden.

Blandt medieforskningens bidrag til mediehistorie kan også medregnes Kirsten Drottners *Mediehistorier*, der netop beskæftiger sig med, hvad en historisk vinkel kan bidrage med til medievidenskaben. Drotner kombinerer i tekstbogens tematiske overblikksformat en skematisk og teoretisk indføring i historisk forståelse af medier med et bredt overblik over mediehistoriografien fra Elizabeth Eisensteins forskning i trykpressen som aktør og frem til dag.¹² Hverken Drotner eller forskningstraditionen i sin helhed (selvom der findes undtagelser) går dog dybt ned og leverer længere studier af danske nyhedsmediehistoriske udviklinger henover det 20. århundrede. Den eksisterende litteratur er generelt karakteriseret ved et strukturalistisk fokus på at opstille faser

9 Bruhn Jensen (red.): *Dansk mediehistorie*.

10 Hjarvard, (red.): *Medialisering: Mediernes rolle*; Hjarvard: ”Den politiske presse; Hjarvard: *Dansk TV's historie*; Schultz (Willig): ”Fra Partipresse over Omnibuspresse til Segmentpresse”. Seneste skud på stammen er det nystartede kollektive forskningsprojekt ”Cultural Publics: A study of the opinion- and people's pages in Danish Newspapers 1908-2018” ved Center for Nyhedsforskning på Roskilde Universitet. <https://forskning.ruc.dk/da/projects/cultural-publics-a-study-of-the-opinion-and-peoples-pages-in-dan> (18.04.2023).

11 Deacon, Stanyer: ”Mediatization”.

12 Drotner: *Mediehistorier*, 111-163; Eisenstein, *The Printing Press*.

for mediernes skiftende roller i demokratiet og deres aftryk på samfundet på bekostning af, hvad enkeltpersoner, netværksdannelse og selvopfattelse blandt journalister og andre mediefolk har betydet gennem historien. Men ret skal være ret: Medieforskningens bidrag til historieforskningen står i påfaldende kontrast til begge de to ovenstående traditioners. I modsætning til historikernes biografiske og institutionelle litteratur har dansk medieforskning produceret gode bud på, hvordan vi skal forstå mediernes funktion i samfundet og påvirkning af den offentlige debat og de politiske beslutningsprocesser. I modsætning til den empiristiske oversigtslitteratur har medieforskningen vovet at teoretisere og opstille hypoteser for, hvordan vi egentlig skal forstå medier, og hvordan de har påvirket den offentlige samtale. Sammenlignet med historikerne har medieforskerne simpelthen, for at bruge et avisslogan, turdet, hvor andre har tiet.

På baggrund af ovenstående mangler vi i Danmark en nyhedsmediehistorie, som kaster lys over betydningen af både enkeltpersoner, af professionelle netværk og af uformelle interaktioner med den politiske sfære, ikke kun med det mål at påvise graden af en given redaktør eller tilrettelæggeres politiske indflydelse, men ud fra en ambition om at forstå det ustabile ”felt” (i Pierre Bourdieus sprogbrug), som nyhedsjournalister placerer sig i; et felt, der tager sin egen professionelle etik alvorligt, men som samtidig med jævne mellemrum lader sine medlemmer vandre videre ind i helt anderledes samfundsinstitutioner som for eksempel politik, embedsførelse og interessevaretagelse.

Man savner altså et fokus, som tager historiske udviklingsprocesser på tværs af aviser, fjernsyn, radio og journaliststanden alvorligt og ikke blot holder sig til ét medie eller aktør ad gangen, men søger at forstå medieaktørers interaktion, gensidige integration eller - med et nyt begreb fra transnational mediehistorie – ”entanglements” på tværs af landegrænser og brancher.¹³ Et sådant fokus vil for eksempel kunne lade os studere nyhedsmediernes selvfremsættelse og konstruktion af ”mediebegivenheder” som værd at studere i sig selv, sådan som det er blevet foreslået af den svenske mediehistoriker Patrik Lundell, og som også Ida Willig eksemplificerede i sin analyse af den danske Cavlingkomité’s prisuddelings-begrundelsestekster 1945-2016.¹⁴

Ser man på vores skandinaviske naboer er historien markant anderledes. I Sverige og Norge har man specifikt en stærkere pressehistoriografisk tradition, som tager sit udgangspunkt i institutter, forskningscentre og tidsskrifter, der får den danske litteratur på området til at se noget klejn ud. Det er værd at bemærke, at en delvis undtagelse fra vores observation af, at interaktioner mellem nyhedsmedierne og politiske beslutningstagere i Danmark ikke behandles historisk, er produceret af en gruppe norsk-baserede medieforskere i deres gennemgang af medieudviklinger i Skandinavien.¹⁵

Set i lyset af det store medieforbrug i hele Skandinavien er det Danmark, der er anomalien. I Danmark læser vi formentlig mindre avis end i Sverige og Norge, men

13 For et begyndende sådant fokus i vores nordiske nabolande se Cronqvist, Hilgert: ”Entangled Media Histories. For en introduktion til Bourdieus tilgang til det journalistiske felt: Bourdieu: ”L’emprise du journalisme”; Bourdieu: *On Television*.

14 Lundell: ”The Medium is the Message; For et eksempel se Lundell: ”Det goda samhällets tjänare iscensatt; Willig: ”Ideals of Journalism”.

15 Syvertsen m.fl.: *The Media Welfare State*.

det danske avisforbrug er stadig det 8. højeste i verden.¹⁶ I Sverige vidner værker af bl.a. Karl Erik Gustafsson, Per Rydén og Gunilla Lundström om en grundigere afdækning af pressen historie, ligesom mediehistorikere på Lunds Universitet, anført af Marie Cronqvist, har søsat ambitiøse projekter med fokus på transnational mediehistorie. I Norge har blandt andre Hans Fredrik Dahl, Henrik G. Bastiansen, Jan Frederik Hovden, Birgitte Kjos Fonn, Rolf Werenskjold og Martin Eide produceret en imponerende mængde presse- og mediehistoriske analyser, ligesom tidsskrifter som *Norsk Mediehistorisk Tidsskrift* og den bagvedliggende forening agerer begyndende samlingspunkt for skandinavisk mediehistorie.¹⁷

AT BETRAGTE MEDIER HISTORISK: TRE ANALYTISKE TILGANGE

Nyhedsmediers form og funktion har forandret sig markant siden massemediernes opståen i anden halvdel af 1800-tallet. Aviser, radio og tv har både været *big business* og er blevet spændt for partipolitiske og ideologiske vogne såsom konstruktionen af den danske velfærdsstat. Og ikke mindst har mediernes aktører – journalister, redaktører, programudviklere og såkaldte mediebosses – gjort deres for at påvirke medierne indfra og lægge linjen for, hvad vi som samfund skulle bruge dem til. Ikke alt har været betinget af udbud og efterspørgsel, men også af idéer og genfortolkninger af for eksempel den professionelle journalistiske identitet.

Overgangen fra besættelse til befrielse var en formativ periode for nyhedsmediernes selvforståelse. Årene efter Anden Verdenskrig blev karakteriseret ved det politiske systems genetablering og konsolidering. For trykpressens og Statsradiofoniens vedkommende fremstår historien mere mudret med både eksempler på udskiftning på redaktions- og direktionsgangene og på kontinuitet. Nye aviser som *Information* og *Land & Folk* blev aftagere for de journalister, der ikke var velkomne eller ikke ønskede at indtræde i de gamle bladhus. ¹⁸ For radioens vedkommende bestod nybruddet i nye idéer om radioens rolle i demokratiet snarere end i noget stort indtog af ”nyt blod”.¹⁹

I hvilken udstrækning afspejlede de mediesystemiske skift dem, der foregik parallelt i det politiske system i Danmark? Daniel Hallin og Paolo Mancini's typologi af såkaldte mediesystemer bliver interessant i denne sammenhæng på (mindst) to må-

16 Danmark havde 347 daglige solgte aviser pr. 1.000 voksne indbyggere i år 2000 mod 541 i Sverige og imponerende 720 i Norge. I 2005 læste 95 % af nordmændene avis dagligt mod kun 77 % i Danmark. Se hhv. Hallin, Mancini: *Comparing Media Systems*, 23; Tvilum: ”Nordmænd de flittigste avislæsere”.

17 www.emhis.blogg.lu.se (9. december 2022); Gustafsson, Rydén (red.): *Presshistoriens pionjærer*; Gustafsson, Rydén (red.): *A history of the press in Sweden*; Lundström: *När tidningarna blev moderna*; Dahl: *Norsk Presses Historie 1-4*; Bastiansen, Dahl: *Norsk mediehistorie*; Eide, *Blod, sverte og gledestårer*. Kjos Fonn, *50 år med journalistutdanning*.

18 Søllinge: ”Land og Folk”.

19 Batikha: ”An American Voice on the Air”, 4-7; Christiansen, Rée og Rosenkjær (red.): *Statsradiofonien 1925-1950*, 308-309; Julius Bomholt: ”Denne radio for de modsatte meninger”, 2; Hal Koch: ”Den farlige radio og politikerne”, *Politiken*, den 1. marts 1951.

der:²⁰ For det første anlægges den et institutionelt makroperspektiv, der vil belyse forandringerne i mediesystemet diakront og på tværs af nationale kontekster. For det andet betoner den, at medieinstitutioner formes af partikulære nationale historier, hvilket betyder, at værdier og rutiner er historisk betingede og derfor kun langsomt forandrer sig. Typologiens begreb ”politisk parallelisme” – den grad af symbioselignende relation, der er forekommet mellem medierne og det politiske liv i nogle dele af verden – inspirerer os som forskere i relationen mellem medieaktører og beslutningstagere. Senere kritik af typologien (medieforskere har lavet efterprøvninger af modellen, hvor den klarede sig forbløffende godt, men ikke helt intakt igennem) har vist, at hvor Danmark og vores nabolande muligvis engang var præget af en høj grad af politisk parallelisme i medierne, gør det sig ikke længere entydigt gældende.²¹ Eftersom de traditionelle medier utvivlsomt stadigvæk er politiske aktører et århundrede efter begyndelsen på den formelle partipresses afvikling, bør den slags medieforskning virke både inspirerende og provokerende for historikere, der ønsker at grave et stik dybere i den forandring over tid, der er resultatet af interaktioner mellem medieaktører, medieinstitutioner og det omgivende samfund.²² Vi er blevet inspirerede til at udpege tre gensidigt overlappende forskningsstier, der kan føre dansk historieforskning om de traditionelle nyhedsmedier fremad: De tager udgangspunkt i mediernes *vilkår*, deres *narrativer* og deres *produkter*.

MEDIEVILKÅR

Vores første forskningssti dækker forskning i, hvad man kunne kalde medievilkårene: De eksterne omstændigheder, der former, påvirker og begrænser journalistisk praksis og mediernes udtryksformer. Disse journalistiske rammevilkår kan ikke (kun) forklares med udgangspunkt i medierne selv. Journalister havde ikke af egen drift formuleret de professionskriterier, de i dag bryster sig af, hvis ikke ydre benspænd i form af økonomi, lovgivning og det omgivende samfunds forventninger havde fordret det. Snarere består medievilkårene i et historisk betinget spændingsfelt, hvor journalistikken som branche udgør den ene pol og det politiske system den anden, og hvor sidstnævnte i vid udstrækning har formuleret, skærpet og bestemt de vilkår og arbejdsbetingelser, journalistikken har ageret indenfor. Underliggende for begge poler er selvfølgelig alle os: læserne, lytterne, seerne. Vi er genstand for den magtkamp, der udspiller sig i ovennævnte spændingsfelt – for medierne i form af forbrugere og for politikerne som vælgere, og selvom noget medieforskning kan give indtrykket af, at vi højere grad er objekter end subjekter i denne proces, påvirker vi med vores adfærd utvivlsomt også mediernes vilkår. Nyhedsmediehistorie skal altså ikke forstås som en isoleret størrelse, hvor disse medier anskues som lukket inde i en osteklokke. Fra de store avisers konkrete tilknytning til og afhængighed af de politiske partier under fire-parti-pressen over en stigende grad af professionalisering og systematisering af faget journalistik til nyere tids

20 Hallin og Mancini opstiller tre mediesystemiske arketyper, der knytter sig løst til hver deres geografiske region. Hallin, Mancini: *Comparing media systems*.

21 Brüggemann m.fl.: “Hallin and Mancini Revisited”.

22 Cook: *Governing with the News*.

presseetiske forordninger og internationale mediekoncerners egeninteresser har nyhedsmedieverdenen som et "felt" levet i og navigeret gennem et væv af eksterne pres.²³

Historikere bør tage medievilkkårene alvorligt som et udgangspunkt for at løfte denne del af mediehistorien ud af fortidens skåltaler. Dette lader sig ikke udelukkende gøre ved at arbejde på et strukturelt niveau. Som ovenfor antydnet må og skal vi forstå nyhedsmediehistorien ud fra et aktørperspektiv, fordi vi som historikere kan observere, at enkeltaktører og deres netværk, både inden for den journalistiske verden og fra de områder, der har ydet påvirkning på nyhedsbranchen, har spillet afgørende roller. Undersøgelser af individuelle aktører blotlægger den høje grad af intimitet, der har eksisteret og stadig gør det mellem nyhedsbranchen og andre eliter, heriblandt beslutningstagere. Det er svært at betvivle, at magtfulde enkeltpersoner har øvet indflydelse på mediers kultur, arbejdsprocesser og udtryksformer. Eksempler på sådanne forbindelser er mangeartede op gennem historien. Chefredaktøren på *Politiken* fra 1927 var den tidligere radikale indenrigsminister Ove Rode, *Ekstra Bladets* chefredaktør i år 2000 var den tidligere politiker Hans Engell, og *Børsens* chefredaktør i dag er tidligere finansminister Bjarne Corydon. Og mon ikke vandet kan løbe begge veje gennem skotterne? Jesper Vestermark Køber har udpeget tidligere chefredaktør på *Weekendavisen* og *Berlingske Tidende*, Henning Fonsmark, som den borgerlige idéudvikler par excellence gennem flere årtier, og for nylig vakte det furor, at *Informations* chefredaktør, Rune Lykkeberg, har en privat bogklub sammen med Statsministeriets stormombruste departementschef Barbara Bertelsen – samme Rune Lykkeberg, der senere inspirerede Mette Frederiksen til hendes omdiskuterede podcast "Statsministeren spørger", hvor landets regeringsleder agerede journalist og samtidig promoverede sit regeringsprojekt.²⁴ Lader man blikket glide om bag hjørneværelserne, vil man observere, at *Politikens* bestyrelsesformand i de vigtige år fra 1932 til 1940 var Erik Scavenius, neutralitetspolitikken og senere samarbejdspolitikens førstemand, som uden skyggen af tvivl øvede indflydelse på avisens redaktionelle linje. Palle Roslyng-Jensens undersøgelse af Scavenius' rolle er et eksempel på, hvordan man kan afdække enkeltpersoners påvirkning af de vilkår, medieinstitutioner har fungeret under.²⁵

En oplagt forklaring på, at historikere så sjældent har undersøgt de eksterne påvirkninger af danske nyhedsmedier, kan måske findes i den misforståelse, at historikere allerede har afdækket forholdet mellem nyhedsmedier og politik. Men selvom vi ved ganske meget om, hvordan disse medier påvirker politik, er det stadig meget underbelyst, hvad politik gør ved medier.²⁶

Journalistikken blev i løbet af 1960'erne en særegen institution i det danske

23 Et eksempel på nyere debat om mediekoncerners indflydelse på journalistisk praksis, se debatredaktør Magnus Barsøes kronik i *Politiken* 4. februar 2023 "Kvartalskapitalismen har inficeret Politikens Hus". Desuden tidligere redaktør på *Information* Jacob Møllerups kommentar i samme avis, 9. februar 2023, ("Klassisk Politiken mod Politiken-angreb er debatten værd"), der historiserer problemstillingen ved forholdet mellem økonomi og journalistik i dagbladsverdenen.

24 Køber: "Henning Fonsmark and the Reformulation"; Tekeli, Findalen: "Barbara Bertelsens bogklub".

25 Roslyng Jensen: "Scavenius og Politikens Hus 1937-1940".

26 Igen gives der enkelte undtagelser, f.eks. Bjerrum Fossat, *Monopolbrud*;

samfund. Eksistensen af et Pressenævn, presseetiske regler, Danmarks Radios bestyrelse (der i 1988 erstattede det tidligere Radioråd), af de journalistiske professionsstandarder, nyhedskriterier og bredere journalistiske idealer udspringer alle af konkrete historiske omstændigheder, hvor journalistikken har stået i en forhandlingsposition over for det politiske system. Den nye selvstændige journalistik kendetegnes især ved at optræde som en selvstændig institution i samfundet, der ikke blot er underlagt den parlamentariske politiske dagsorden, men selv kan bringe sager frem til diskussion, altså være dagsordensættende. Omvendt viser dansk og international forskning, at journalistikken i dens praktiske efterlevelse af de professionelle standarder i nogle situationer er endt med at sende ansvaret for og godkendelsen af journalistikken tilbage til den kreds af beslutningstagere og institutioner, som den i udgangspunktet – og i sin selvfortælling – ønskede at frigøre sig fra. Dette har særligt gjort sig gældende i krig og krisetider, hvor journalistikken sættes under et særligt pres. For det første øges det politiske systems opmærksomhed mod (nyheds)medierne. For det andet øges læsernes, lytternes og seernes pres og kritik af medierne. For det tredje skærpes kampen om information, så hastigheden sættes op samtidig med, at mængden af dis- og misinformation øges. Som en konsekvens ændrer journalistikken karakter og kan blive mere nationalt orienteret og mindre tilstræbt objektiv.²⁷

Denne udvikling bør ses i sammenhæng med journalistikkens relationer til andre samfundsinstitutioner, herunder især det politiske beslutningslag, hvorfra den fik tilkendt en væsentlig del af sin legitimitet og samfundsmæssige placering. Et eksempel på, at den statslige kontrol af medier og den faglige organisering af journalister kan være et spørgsmål om to tidspunkter i den samme persons karriere, er givet ved Karl I. Eskelund, der i 1930'erne stod i spidsen for Københavns Journalistforening og for den internationale journalistsammenslutning og kun få år senere blev udpeget som direktør i Udenrigsministeriets Pressebureau, der forestod censuren af dansk presse under og op til besættelsen. Efter 1945 fik han en karriere som diplomat.²⁸

Forestillingen om den uafhængige journalistik finder stor støtte i medie- og journalistikforskningen. Her fremstilles journalistikkens historie i Danmark generelt som en historie om feltets selvstændiggørelse. Ifølge denne fortælling har journalistikken over de sidste årtier både frigjort sig fra politiske bånd via dagbladenes løsrivelse fra traditionelle partipolitiske bindinger og samtidigt frigjort sig fra bladhusenes økonomiske krav via en professionalisering af den journalistiske praksis.²⁹

Endelig har etableringen af en selvstændig journalistisk uddannelse, hvorfra journalister i stigende grad rekrutteres, samt en fagforening, der varetager journalisters rettigheder, udgjort betydningsfulde rammevilkår for journaliststanden. Der går således en lige linje mellem studieordninger og universitetsfaglige og politiske ambitioner til det produkt, der ses dagligt i medierne. Den historiske evolution af institutioner,

27 Kreth: *Pilestræde under pres*; Solgaard Andersen: "In Defense of Danish Writers"; Jørndrup: *Journalistik – midt i en krigstid*; Batikha: "Koldkrigsjournalistik", 110-131; Carruthers: *The Media at War*; McLaughlin: *The War Correspondent*; Hallin: *The "Uncensored War"*.

28 Seidenfaden: "Karl I. Eskelund"; FIJ, "FIJ – 90 ans d'histories", 66.

29 Esmann (red.): *Nyhedskriterier i det 21. århundrede*.

uddannelse eller fagforeninger er bærere af en faglig identitet, som mediemennesker selv har opbygget. Det fører os videre til vores anden forskningssti: nyhedsmediernes narrativer.

MEDIENARRATIVER

På denne forskningssti betragter vi først og fremmest nyhedsmediehistorie som journalistikhistorie. Håndbogslitteraturen og mediesociologien har forstærket journalister i deres forståelse af både deres fags identitet og rammerne for deres nutidige og fremtidige arbejde. Men tager vi alvorligt, at samfundet i dag i stigende grad virker gennem medier og derfor at ”mediemennesker” besidder en væsentlig definitionsmagt, bliver det nødvendigt at studere disse mennesker og deres praksisser. Her opfordrer vi altså i særlig grad til et analytisk-metodisk fokusskifte fra modtagere til afsendere og rettet mod den journalistiske praksis i sin egen ret. Dette rykker også fokus fra kvantitative til kvalitative metoder. Som Hallin og Mancini skrev i en senere kommentar til debatten om deres forskning:

Case studies, for example, and field based methods are often extremely important for getting at things like journalistic practices and routines that cannot easily be studied by quantitative methods, and they provide the depth of knowledge that is essential to judging the validity of quantitative measurements of many kinds. Case studies allow the kind of process tracing that is often crucial to making links between causes and consequences and thus to move beyond recognizing patterns to explain them.³⁰

Man er nødt til at interessere sig for udviklingen af medieaktørers selvopfattelser, deres interaktion med det politiske liv og alt det, som de har forsøgt at gøre ud over ’bare’ at kritisere de siddende magthavere samt producere nyheder og underholdning. Nyhedsmedierne bliver betragtet som en samfundsbærende og demokrati-bevarende institution (den ”fjerde statsmagt”) ikke blot, fordi omverdenen opfatter dem sådan, men også fordi de selv konstruerer sig som en sådan.³¹ Denne konstruktion udspringer af en kombination af historiske udviklinger såsom kommerialisering af avisbranchen samt uddannelse og internationalisering af journaliststanden.

I Danmark skete den gradvise overgang fra en partistyret presse til en bredt appellerende annonceafhængig dagspresse – en ”omnibuspresse” – i samspil med et voksende medieforbrugende publikum. Mediernes rolle som central demokratibærende vagthund er nærmest blevet taget for givet i dele af den eksisterende forskning og understøttet i den del af forskningen, vi ovenfor har kaldt mytologiserende litteratur.

30 Hallin, Mancini, ”Ten Years After Comparing”, 166.

31 Få danske forskere har været opmærksomme på dette, men Kirsten Drotner tager stilling til denne problemstilling i kapitel 4 i *Mediehistorier*, om end hendes tilgang er eksplicit strukturalistisk og fravælger bevidst en aktørhistorie.

Det er en vigtig opgave for en ny forskning i de traditionelle nyhedsmediers historie at afdække, hvornår en sådan opfattelse blev udviklet og under hvilke omstændigheder.³²

Hypotesen her er, at den journalistiske selvforståelse tager form som en konsensusfortælling. Den har haft til formål at fremstille nyhedsmedier som en "institution", der kan holde det politiske system i skak. Deraf følger forestillingen om journaliststandens særegenhed. En journalist er altså først og fremmest et medlem af et kollegialt (skæbne)fællesskab og ikke en medarbejder på skiftende dagblade, radio- eller tv-stationer. Denne opfattelse er blevet institutionelt fremdyrket gennem formaliserede fællesskaber så som Publicistklubben (grundlagt i 1880 som Københavns Journalistforening), senere det overenskomstbærende fagforbund Dansk Journalistforbund fra 1961 samt journalistuddannelsen på først Journalisthøjskolen (indledningsvist som kursus ved Aarhus Universitet, 1946) og senere SDU og det daværende Roskilde Universitetscenter, begge i 1998.³³ Denne institutionalisering gennem opbygning af et fællesskab er ikke et isoleret dansk fænomen: Det journalistiske objektivitetsbegreb kan siges at være opstået i en tidlig form i USA i midten af 1800-tallet, men voksede til dets nuværende position som journalistisk kerneværdi i løbet af første halvdel af 1900-tallet.³⁴ Med professionaliseringen kom en faglig bevidsthed og etablering af fagforbund. Også uden for Danmark voksede en transnational journalistisk bevidsthed frem, efterhånden som rejsende korrespondenter mødtes og udvekslede erfaringer til internationale konferencer, blandt andet i regi af Folkeforbundet i 1927 og i begyndelsen af 1930'erne. FIJ – *Fédération Internationale des Journalistes* (der efter en opsplitning i to parallelle organisationer under Den Kolde Krig stadig findes i dag som IFJ) blev kulminationen. Her arbejdede journalister fra hele verden (omend klart vestligt domineret) på at formulere universelle etiske kodekser for journalister, standardisere presselegitimation og lignende. Samtidig begyndte mellemkrigstidens højspændte politiske atmosfære at få alvorlige konsekvenser for pressen. Sideløbende med at man til internationale journalistkonferencer (blandt andet i København i 1932) diskuterede, hvordan pressen kunne bidrage til at forhindre spredningen af "falske nyheder", oplevede journalister i små lande som Danmark, at statsmagten lagde pres på for at styre og censurere pressens indhold i lyset af truslen fra Tyskland.³⁵

Efter Anden Verdenskrig stod en generation af journalister i Danmark og Europa med en flertydig erfaring. Alle havde oplevet at arbejde under censur, nogle havde deltaget i den illegale undergrundspresse, og andre havde forsvaret Danmarks rygte i den frie udenlandske presse fra eksil i London eller Stockholm.³⁶ En lignende arv sås i vores skandinaviske nabolande, om end man tacklede den 'skamfulde' del forskel-

32 Jan Fredrik Hovden tog tilløb til en sådan undersøgelse i norsk kontekst: Hovden: *Profane and Sacred*. Et ældre engelsksproget eksempel er Hampton, *Visions of the Press in Britain 1850-1950*.

33 Andersen: "Den Danske Publicistklub"; Rüdiger: "Dansk Journalistforbund"; Thomsen: "Danmarks Journalisthøjskole"; Udvalget for Videnskab og Teknologi (UVT), "Evalueringsrapport af dansk journalistikforskning", 2;

34 Schudson: *Discovering the News*, 157; Brewin, "A Short History of the History of Objectivity"; Delporte, "Les journalistes".

35 Beyersdorf: "First Professional International"; Kreth: *Pilestræde under pres*.

36 Seidenfaden: "Gentlemen of the Press".

ligt afhængigt af situationen. Patrick Lundell har vist, hvordan den svenske presse skøjtede hen over den omstændighed, at dele af den havde været tyskvenlig, da den i 1946 iscenesatte sig selv som en kontinuerlig forsvarende af demokratiet i en stor udstilling i Stockholm.³⁷ I Danmark og Norge startede nye aviser – *Verdens Gang* og *Information* – som direkte udløbere af modstandsbevægelserne og med ambitioner om at skabe en ny, internationalt orienteret og uafhængig presse. *Expressen* i Sverige havde ansatser til det samme.³⁸ Partipressen var nu for alvor på vej ud, og en bredt anlagt kommerciel presse vandt frem.

Dette betød dog ikke, at værdier og ideologi forsvandt. Den journalistiske verden lever med den ibrørende spænding, at den kalder sig uafhængig af politik, mens den samtidig lever og ånder for politik og ofte ser dens medlemmer skifte branche til politisk rådgivning eller kommunikation. Forsker i massekommunikation Timothy E. Cook skriver, at: "It is not in spite of, but because of, their commitment to individual norms of objectivity and impartiality, that journalists are nowadays important political actors."³⁹

Et overset element af den normative karakter, nyhedsjournalistikken fortsat har, er altså, hvordan den har skabt sig selv gennem sine oprindelsesmyter. Andre tilgange til en sådan selvforståelses-arkæologi kunne være at dykke ned i specifikke journalistgruppers opfattelse af deres arbejde. Her kan f.eks. fremhæves gonzojournalister, udenrigskorrespondenter, redaktionssekretærer eller bladtegnere. Eksempler er at finde i Hannibal Munks afhandling om dansk satiretegnings historie eller i Emil Eiby Seidenfadens om danske eksiljournalister under Anden Verdenskrig.⁴⁰

MEDIEPRODUKTER

I vores tredje forskningssti anser vi journalistikken som produktet af den journalistiske praksis. Dette dækker over en række medieobjekter, fx artikler og tv-nyhedsindslag, som kan analyseres med udgangspunkt i mange forskellige forskningsfokus. Mens de to ovenstående niveauer først og fremmest repræsenterer analytiske vinkler på nyhedsmediehistorien, skal dette niveau om medieprodukter opfattes som en slags metodisk greb, der primært udgår fra kildematerialet. Men de tre niveauer griber ind i hinanden, for hvis mediehistorien i mindre grad har interesseret sig for de rammer, der former nyhedsmediernes handlemuligheder, og i for høj grad har accepteret deres egen fortælling som standardhistorien, så bliver det indlysende at gå til selve medieproduktionen for at forstå, hvordan disse bagvedliggende forhold spejler sig i virkeligheden.

Umiddelbart kan medieproduktniveauet ligne den mest betrædte af vores forskningsstier. Både historikere, litterater og andre har brugt nyhedsmediernes som kildemateriale til at forstå mentaliteter, kulturelle strømninger og nybrud og politiske diskursers aflejringer i den offentlige debat.⁴¹ Men vi sigter ikke til historisk forskning, der anvender nyhedsmediernes som kildemateriale, men til at journalistiske produkter

37 Lundell: "Det goda samhällets".

38 Gustafsson, Rydén, *A History*, 224.

39 Cook: *Governing with the News*, 5.

40 Munk: *Den visuelle leder*; Seidenfaden: "Gentlemen of the Press".

41 F.eks. Madsen, *For velfærdens skyld?*; Kjældgaard, *Meningen med velfærdsstaten*.

bærer budskaber i sig om mere end deres emnefelt og også om mere end den enkelte journalists eller kommentators position, sympatier eller fordomme: At der gennem disse artikler også kommunikeres informationer om de forhold, den fortid og den kultur, som de er produceret under, og om de kollektiver af medieaktører, der står bag dem.

En alternativ tilgang til det samme niveau er at bruge de journalistiske produkter til at analysere, hvordan modtagerne opfatter og anvender journalistikken i deres dagligdag og som linse igennem hvilken, de forstår verden. Metodisk tager medieproduktperspektivet altså først og fremmest udgangspunkt i forskellige former for tekst eller indholdsanalyse eller – hvis fokus er på modtagerne – på receptionsundersøgelser.

Der findes ikke mange eksempler på en sådan eksplorativ tilgang til afsenderperspektivet bag konkrete medieprodukter, skrevet af historikere. Dette skyldes formentlig først og fremmest historievidenskabens traditionelle interesse for andre kildegrupper, hvor lukkede arkiver har tiltrukket flere historikere end det kildemateriale, der ligger offentligt tilgængeligt. Derfor har selve medieproduktionen, forstået som kildegrupper som aviser, radio, tv og sociale medier, historisk set været overladt til mediesociologer, kommunikationsforskere, kulturanalytikere samt litterater og sprogforskere. Det har ført til glimrende værker, der især har haft som fokus at definere forskellige genrer inden for medieverdenen, såsom Ib Bondebjergs forskning om tv-dokumentarer og Ib Poulsens om radio-montager.⁴² Historiefaget er i udpræget grad et metodisk lånende fag, som ikke har nok i sin egen fagtradition, og der er metoder nok at låne af. Den mest oplagte her er indholdsanalysen. Her vil vi dog advare mod den stringente sociologiske definition af metoden, hvor fokus ligger på data, kodning og en empiristisk styret objektivitet. I stedet vil vi fremhæve potentialet ved kvalitative undersøgelser. På den anden side er det oplagt at låne fra indholdsanalysens strukturerede udvælgelse af empiri, for når man undersøger store mængder af ensartet medieproduktion med henblik på enten at definere en genre eller gå i kritisk dialog med både rammeforhold og selvførelser, kan man med en nonchalant kildeudvælgelse risikere at havne i et undersøgelsesdesign, hvor man kan finde underbygning til nærmest en hvilken som helst påstand. I den sammenhæng kan andre tekstmæssige analysemetoder som diskursanalyser, fortællingsanalyser eller historiebrugsanalyser ligeledes være brugbare. Det er dog vores argument, at historikere kan bidrage med noget andet, nemlig at koble tekst (selve medieproduktet) med den relevante kontekst. Med andre ord undersøger historikeren ikke kun, hvad medierne faktisk gør, men peger også på *hvorfor* ved at koble teoretiske forestillinger med et kendskab i bredden og dybden til den sammenhæng, den konkrete medieproduktion er udkommet i.

KONKLUSION

De traditionelle medier påvirker fortsat danskernes liv ved at sætte rammer for den offentlige samtale og vise os omverdenen. Dette *gør medier både vigtige og spændende. Alligevel* er dansk forskning i de traditionelle nyhedsmedier, trods ansatser til en levende tradition, der kunne sammenlignes med vores nordiske naboers, gået i stå. Som vist

42 Bondebjerg: *Virkelighedens fortællinger*; Poulsen: *Radiomontagen og dens rødder*.

i ovenstående artikel er det eksisterende bagtæppe for historisk arbejde med aviser, tv og radio vævet i tre spor. For det første en mytologiserende biografi-drevet litteratur, for det andet en empiristisk og encyklopædisk tradition uden høje analytiske ambitioner og for det tredje en stærk medieteoritisk og mediesociologisk skole, der ikke desto mindre stiller spørgsmål, som faghistorikere gør. Der er i høj grad plads til mere, og der er plads til nyt, som kan syntetisere de frugtbare elementer fra hver tilgang eller tilføje helt nye skarpe analytiske vinkler på denne del af den danske mediehistorie.

Denne artikels hovedpublikum er ikke primært medieforskningen, der yder et godt bidrag til mediehistorien, men vores eget felt og kolleger, historikere i Danmark. Dens hovedsigte er et kærligt, men kritisk studie af tingenes tilstand i dansk historieforskning i de traditionelle nyhedsmedier. Vi har dels skitseret de tre ovennævnte hovedstrømninger, dels udpeget den forskning, der allerede eksisterer *på dansk – med hyppige sideblik til vores nordiske naboer*. Dernæst har vi kastet os ud i et opråb om fornyelse ved at udpege tre forskningsstier, af hvilke mediehistorikere kan bevæge sig i jagten på nye *frontiers*: Igen er der tale om tre.

For det første kan man med fordel arbejde med at studere de vilkår, danske nyhedsmedier gennem tiden har været underlagt, hvoraf især de politiske og økonomiske forhold er af væsentlig betydning. For det andet bør man interessere sig for de selvførelser, nyhedsmedierne har skabt med henblik på at afdække, hvilken betydning disse har haft for dansk mediepraksis. Endelig kan man kaste sig over medieproduktionen – et perspektiv, der i historievidenskabelig sammenhæng kun i ringe grad er undersøgt i sin kontekst som en refleksion af mediernes vilkår og selvførelser.

Disse tre stier har visse fællestræk, som udgør vores sæt af ambitioner på dansk mediehistorisk forsknings vegne. Feltet ville nyde godt af et fornyet teoretisk-metodisk fokus på *aktørniveauet* ud fra erkendelsen, at det er her, historievidenskaben i særlig grad har noget at byde på – det ses af, at den eksisterende litteratur på området i udpræget grad underspiller aktørniveauet. Dernæst savner forskningen fokus på *møder mellem* nyhedsbranchen og andre samfundseliter, navnlig politiske beslutningstagere. Det gælder i *snæver forstand*, når nyhedsmedierne bliver underlagt politisk pres eller indgreb, men også i bredere forstand, når vi begynder at anskue nyhedsmedierne som politiske aktører i egen ret.

De traditionelle nyhedsmedier er stadig nogle af de mest omdiskuterede og problematiserede aktører i det moderne samfund, i Danmark såvel som internationalt. Som historikere ser vi det som vores væsentligste opgave at forsøge at udfordre de gængse forestillinger, der omgærder dem. Vi skal kontekstualisere, historisere og bidrage med konstruktiv dekonstruktion, om man vil. Set i det lys er det på høje tid, at historikere for alvor går i gang med at spørge, hvorfor vi har dømt historieforskning i de traditionelle nyhedsmedier ude.

PUBLICERET MATERIALE

Barsøe, Magnus: ”Kvartalskapitalismen har inficeret Politikens Hus”, *Politiken*, 4. februar 2023.

- Bastiansen, Henrik G. og Hans Frederik Dahl: *Norsk mediehistorie*, Oslo: Universitetsforlaget, 2003.
- Batikha, Josef P.: "An American Voice on the Air: Mediated US Public Diplomacy in Danish State Broadcasting, 1945-1953", *Historical Journal of Film, Radio and Television*, Volume 39, 2019, doi: 10.1080/01439685.2019.1643107
- Batikha, Josef P.: "Koldkrigsjournalistik: En analyse af Danmarks Radios relationer til the United States Information Agency set gennem den journalistiske tv-dækning under Kennedy, 1960-63", *Mediehistorisk Tidsskrift* (Norge) 37/38, 2022, 110-131.
- Batikha, Josef P.: "'Hagekorset over Radioen': Statsradiofonien under besættelsen, 1940-1945", *Arbejderhistorie*, 2023/1, 36-67.
- Beyersdorf, Frank: "First Professional International: FIJ (1926-1940)". I Kaarle Nordenstreng, Ulf Jonas Björk, Frank Beyersdorf, Sverre Høy og Epp Lauk (red.): *A History of the International Movement of Journalists*, London: Palgrave Macmillan, 2016.
- Bindsløv Frederiksen, Laurits: *Pressen under besættelsen: Hovedtræk af den danske dagspresses vilkår og virke 1940-1945*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 1960.
- Bjerrum Fossat, Sissel: *Monopolbrud*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2020.
- Bomholt, Julius: "Denne radio for de modsatte meninger". I Sven Alkærsig og Paul Berg (red.): *Danmarks Radio 1948-1949*, Danmarks Radios arkiv og bibliotek, 1949.
- Bondebjerg, Ib: *Virkelighedens fortællinger: den danske tv-dokumentarismes historie*, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2008.
- Bourdieu, Pierre: "L'emprise du journalisme", *Actes de la recherche en sciences sociales*, vol. 101-102, 1994, 3-9, doi: 10.3406/arss.1994.3078
- Bourdieu, Pierre: *On Television – and Journalism*, London: Pluto Press, 1998, 1996.
- Bramsen, Bo: *Politikens historie set indefra, 1884-1984*, København: Politikens Forlag, 1984.
- Bredal, Bjørn: *Politiken mod Politiken: Idékampe 1884-2009*, Politikens Forlag, 2009.
- Brewin, Mark W.: "A Short History of the History of Objectivity", *The Communication Review*, 16 (4), 2013, 211-229, doi: 10.1080/10714421.2013.839553
- Bruhn Jensen, Klaus (red.): *Dansk mediehistorie 1840-2015*, I-IV, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2015.
- Brüggemann, Michael m.fl.: "Hallin and Mancini Revisited: Four Empirical Types of Western Media Systems", *Journal of Communication*, 64 (6), 2014, 1037-1065, doi: 10.1111/jcom.12127
- Carruthers, Susan L.: *The Media At War: Communication and Conflict in the Twentieth Century*, Palgrave Macmillan, 2000.
- Christiansen, Ernst: *25 års virke for en folkets radio, Arbejdernes Radioforbund 1926-1951*, Fremads Forlag, 1951.
- Christiansen, Ernst: *40 år. Radio og TV. Danmarks Radio, 1926-1965*, Gyldendal, 1965.
- Christiansen, Ernst og Peter Nørgaard: *Hvad skete med Radioen under Krigen*, Forlaget Fremad, 1945.

- Christiansen, Ernst, Knud Rée og J. Rosenkjær (red.): *Statsradiofonien 1925-1950*, Gyldendal, 1950.
- Cook, Timothy E.: *Governing with the News. The News Media as a Political Institution*, University of Chicago Press, 1998, 2005.
- Cronqvist, Marie og Christoph Hilgert: "Entangled Media Histories. The value of Transnational and Transmedial Approaches in Media Historiography", *Media History*, 23 (1), 2017, 130-141, doi: 10.1080/13688804.2016.1270745
- Dahl, Hans Fredrik: *Norsk Presses Historie 1-4* Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
- Deacon, David og James Stanier: "Mediatization: Key concept or conceptual bandwagon", *Media, Culture & Society*, 36 (7), 2014, 1032-1044.
- Delporte, Christian: "Les journalistes dans l'entre-deux-guerres. Une identité en crise", *Vingtème Siècle, revue d'histoire*, no. 47, 1995, 158-175, doi: 10.3406/xxs.1995.3186
- Drotner, Kirsten: *Mediehistorier*, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2011.
- Due-Nielsen, Carsten: "Niels Thomsen (21. april 1930 – 30. september 2011)", *Historisk Tidsskrift*, 115 (2), 2016, 505-511.
- Eide, Martin: *Blod, sverte og glederårer. Verdens Gang 1945-95*, Oslo: Schibsteds Forlag, 1995.
- Eisenstein, Elisabeth: *The Printing Press as an Agent of Change*, Cambridge: Cambridge University Press, 1979.
- Eriksen, Gerhardt: *Erik Seidenfaden. En biografi*, Spektrum, 2000.
- Eriksen, Gerhardt: *Hvis De vil vide mere: historien om en avisucces*, Forlaget Morgenavisen Jyllands-Posten, 1994.
- Eriksen, Gerhardt: *Nic. Blædel: En biografi om journalisten og dagbladsredaktøren der vaccinerede danskerne mod nazismen*, Spektrum, 1994.
- Eriksen, Gerhardt: *Sider af avisens historie*, Centrum, 1990.
- Esmann, Frank (red.): *Nyhedskriterier i det 21. århundrede – en antologi*, DR, 2002.
- Fabricius Møller, Jes: *Livtag med tidsånden – Kristeligt Dagblad gennem 125 år*, Kristeligt Dagblads Forlag, 2021.
- Gustafsson, Karl Erik og Per Rydén (red.): *A History of the Press in Sweden*, Göteborg: Nordicom, 2010.
- Gustafsson, Karl Erik og Per Rydén (red.): *Presshistoriens pionjærer*, Göteborg: Nordicom, 2009.
- Hallin, Daniel C. og Paolo Mancini: *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*, Cambridge University Press, 2004.
- Hallin, Daniel C. og Paolo Mancini: "Ten Years After Comparing Media Systems: What Have We Learned?", *Political Communication*, 34 (2), 2017, 155-171, doi: 10.1080/10584609.2016.1233158
- Hallin, Daniel C.: *The "Uncensored War": The Media and Vietnam*, University of California Press, 1986.
- Hampton, Mark: *Visions of the Press in Britain 1850-1950*, Chicago: University of Illinois Press, 2004.
- Hjarvard, Stig (red.): *Dansk TV's historie*, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2006.

- Hjarvard, Stig: "Den politiske presse – en analyse af danske avisers politiske orientering", *Journalistica*, 2 (5), 27-53, 2007.
- Hjarvard, Stig (red.): *Medialisering: Mediernes rolle i social og kulturel forandring*, København: Hans Reitzel, 2016.
- Hjarvard, Stig: "Samfundets medialisering. En teori om mediernes forandring af samfund og kultur", *Nordicom-Information* 31, 2009, 5-35.
- Horne Kjældgaard, Lasse: *Meningen med velfærdsstaten: Da litteraturen tog ordet – og politikerne lyttede*, København: Gyldendal, 2018.
- Hovden, Jan Fredrik: *Profane and Sacred – a Study of the Norwegian Journalistic Field*, (ph.d.-afhandling), University of Bergen, 2008.
- Jørndrup, Hanne: *Journalistik – midt i en krigstid: En analyse af journalistikkens forhold til det nationale set gennem danske avisers dækning af Irak-krigens udbrud i marts 2003*, (ph.d.-afhandling), SDU/Humanistisk Fakultet, 2005.
- Kjos Fonn, Birgitte: *50 år med journalistutdanning – en historie om akademiseringen av et yrkesfag*, Oslo: Cappelen, 2015.
- Kolstrup, Søren: "The Change of News Structure: Danish Newspapers 1873-1914". I Søren Kolstrup og Niels Brügger (red.): *Media History. Theories. Methods. Analysis*, Aarhus: Aarhus University Press, 2002.
- Kreth, Rasmus: *Pilestræde under pres. De Berlingske Blade, 1933-1945*, København: Berlingske Tidende og Gyldendal, 1998.
- Køber, Jesper Vestermark: "Henning Fonsmark and the Reformulation of Danish Democracy in the 1990s", *Scandinavian Journal of History*, 2022., 359-378, doi: 10.1080/03468755.2022.2086170
- Lange, Rasmus: "Læsertal: Fremgang vender trist kurve for landsdækkende aviser", *Mediawatch*, 16. september 2022.
- Lange, Ole og Alex Frank Larsen: *Outze*, Informations Forlag, 2015.
- Lund, Erik og Inge Primstad (red.): *På nært hold af Information, 1943-1993*, Informations Forlag & Informations Venner, 1993.
- Lundell, Patrik: "Det goda samhällets tjänare iscensatt: Kring en pressutställning 1945". I Martin Kylhammar og Michael Godhe (red.): *Frigörare? Moderna svenska samhällsdrömmar*, Stockholm: Carlssons Bökförlag, 2005.
- Lundell, Patrick: "The Medium is the Message – a Media history of the Press", *Media History*, vol. 14 (1), 2008, 1-16, doi: 10.1080/13688800701880382
- Lundström, Gunilla: *När tidningarna blev moderna: om svensk journalistik, 1898-1969*, Göteborg: Nordicom, 2004.
- Madsen, Henrik: *For velfærdens skyld? En analyse af de danske debatter om velfærdsstat og medlemskab af EF 1950-1972*, ph.d.-afhandling, SDU, 2006.
- Markvad, Willy: *Den socialdemokratiske presse fra Socialisten til Aktuelt*. Bind 1-3, Kbh: Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv, 1976.
- McLaughlin, Greg: *The War Correspondent*, Pluto Press, 2002.
- Munk, Hannibal: *Den visuelle leder: Satiretegning i dansk dagspresse siden 1924*, Upubliceret ph.d.-afhandling, Roskilde Universitet, 2019.

- Obitsø, Ole: "Dagbladene mister generelt læsere – men nogle få holder stand", *Journalisten*, 1. marts 2019.
- Poulsen, Ib: *Radiomontagen og dens rødder: et studie i den danske radiomontage med vægt på dens radiofoniske genreforudsætninger*, Roskilde Universitet, 2008.
- Roslyng Jensen, Palle: "Scavenius og Politikens Hus 1937-1940 og Scavenius-eftermælet 1940-1945". I Sofie Lene Bak (red.): "Kildekunst" – *Historiske og Kulturhistoriske studier. Festskrift til John T. Lauridsen*. Bind II, København: Kgl. Bibliotek, 2016, 173-199.
- Schudson, Michael: *Discovering the News. A Social History of American Newspapers*, New York: Basic Books, 1978.
- Schultz [Willig], Ida, "Fra Partipresse over Omnibuspresse til Segmentpresse", *Journalistica*, 2007, 2 (5), 2007, 5-26.
- Seidenfaden, Emil Eiby, "Gentlemen of the Press – danske journalister i britisk eksil 1940-1945", *Historisk Tidsskrift*, 122 (1), 2022, 87-121.
- Skovmand, Roar (red.): *DR50*, København: Danmarks Radio, 1975.
- Solgaard Andersen, Troels: "In Defense of Danish Writers. The Daily Workings of the Press Bureau; or the Struggle for Sovereignty, 1940-1943", *Scandinavian Journal of History*, 48 (2), 2023, 206-227, doi: 10.1080/03468755.2022.2084156
- Syvvertsen, Trine, Gunn Ennli, Ole J. Mjøs og Hallvard Moe: *The Media Welfare State: Nordic Media in the Digital Era*, University of Michigan Press, 2014, doi: 10.3998/nmw.12367206.0001.001
- Thing, Morten: *Jyllands-Posten, diktaturet, krystalnatten og jøderne*, Roskilde: Roskilde Universitetsbibliotek, 2013.
- Thomsen, Niels: *Dagbladskonkurrencen 1870-1970. Politik, journalistik og økonomi i dansk dagspresses strukturudvikling*, I-II, Universitetsforlaget i København i kommission hos Gads Forlag, 1972.
- Thomsen, Niels og Jette D. Søllinge: *De danske aviser 1634-1991 I-III*, Odense: Dagspressens Fond i kommission hos Odense Universitetsforlag, 1988-1991.
- Vogel-Jørgensen, Torkild: *Berlingske Tidende gennem 200 år, 1749-1949*, University of Minnesota, 1949.
- Willig, Ida: "Ideals of Journalism. The Historical Consecration of Media Capital in Prize Awards and the case of the Danish Cavling award 1945-2016", *Media History*, 26 (4), 2020, 489-507, doi: 10.1080/13688804.2019.1608169

WEB

- Andersen, Victor: "Den Danske Publicistklub", *Den Store Danske*, https://denstoredanske.lex.dk/Den_Danske_Publicistklub (02.05.2023).
- Fédération Internationales des Journalistes, "'FIJ – 90 ans d'histoires' magasin special édité pour le 29. congrès de la fédération internationales des journalistes", 2016, <https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/article/ifj-special-magazine-90-years-of-stories-1> (09.08.2023).
- Marckmann Andreassen, Andreas og Christian Lindhardt: "Derfor er statsministeren på SoMe: Aviser har ikke så mange abonnenter længere", *Journalisten*,

7. december 2020, <https://journalisten.dk/derfor-er-statsministeren-paa-some-aviser-har-ikke-saa-mange-abonnenter-laengere/> (14.02.2023).
- Møllerup, Jacob: "Jacob Møllerup: Jeg fortalte om Politikens nedgang ved middagsbordet. Min far var også bekymret", *Politiken*, 9. februar, 2023, <https://politiken.dk/kultur/medier/art9203729/Jeg-fortalte-om-Politikens-nedgang-ved-middagsbordet.-Min-far-var-ogs%C3%A5-bekymret> (18.10.2023).
- Nielsen, Ervin: "Danmarks Mediemuseum", *Den Store Danske*, https://denstoredanske.lex.dk/Danmarks_Mediemuseum (18.04.2023).
- Nygaard, Kristian Dam: "DR og TV 2 har et stort problem: 'Vi er nødt til at finde en løsning'", *BT*, 15. maj 2022, <https://www.bt.dk/film-tv-og-streaming/dr-og-tv-2-har-et-stort-problem-vi-er-noedt-til-at-finde-en-loesning> (19.09.2022).
- Rüdiger, Mogens: "Dansk Journalistforbund", *Den Store Danske*, https://denstoredanske.lex.dk/Dansk_Journalistforbund (02.05.2023).
- Seidenfaden, Erik: "Karl I. Eskelund", *Dansk Biografisk Leksikon*, https://biografiskleksikon.lex.dk/Karl_I._Eskelund (04-07-2023).
- Søllinge, Jette D.: "Land og Folk", *Den Store Danske*, https://denstoredanske.lex.dk/Land_og_Folk (29.04.2023).
- Tekeli, Maja og Emil Findalen: "Barbara Bertelsens bogklub: Chefredaktør er inhabil overfor Statsministeriets embedsværk", *Frihedsbrevet*, 10. juni 2021, <https://frihedsbrevet.dk/barbara-bertelsens-bogklub-chefredaktør-er-inhabil-over-for-statsministeriets-embedsvaerk/>.
- Thomsen, Niels: "Danmarks Journalisthøjskole", *Den Store Danske*, https://denstoredanske.lex.dk/Danmarks_Journalisthøjskole (02.05.2023).
- Thomsen, Niels: "Dansk Pressehistorisk Selskab", *Den Store Danske*, https://denstoredanske.lex.dk/Dansk_Pressehistorisk_Selskab (16.03.2023).
- Tvilum, Poul: "Nordmænd de flittigste avislæsere" *Jyllands-Posten*, 4. oktober 2005, <https://jyllands-posten.dk/international/ECE3811550/Nordm%C3%A6nde-flittigste-avisl%C3%A6sere/dk>, (20.03.2023).
- Udvalget for Videnskab og Teknologi (UVT), "Evaluerings af dansk journalistik forskning", oktober 2005, <https://www.ft.dk/samling/20051/almdel/uvtspm/91/svar/270973/300145.pdf> (02.05.2023).

JOSEF PETER BATIKHA, ekstern lektor, cand.mag.
 Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab,
 Roskilde Universitet
 jpb@ruc.dk

HANNIBAL MUNK, ekstern lektor, ph.d.
 Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab,
 Roskilde Universitet, museumsinspektør, Museet for Dansk Bladtegning,
 Den Gamle By
 hamunk@ruc.dk

EMIL EIBY SEIDENFADEN, postdoc, ph.d.
 Saxo-Instituttet, Københavns Universitet
 ees@hum.ku.dk

ABSTRACT

Who will be the historians of the news media? Danish historiography on the traditional news media after 1945

Denmark has seen a stagnation of historical research into traditional news media like newspapers, television and radio compared to its Scandinavian neighbors. Although valuable work has emerged within this field, existing literature does not adequately address the questions a society with a high level of media should use: What historical developments have the traditional media undergone? How can “journalism” be historicized, and what are the origins of the narrative of “the press” as a democratic watchdog? Three trends stand out: First, major Danish media companies have been celebrated in biographical or institutionally constrained “histories”. Second, an empiricist tradition has described the structural developments of the press. Third, a media sociological school has drawn the contours of professional developments over time. In this article, new media historians of the ‘old’ media point out three research paths which historians may use as inspirational points of departure to build a critical, internationalized and nuanced Danish media historiography which considers the importance of individual actors across media, informal networks and communities and in which the legal and institutional conditions, self-images and outputs may be understood in their historical contexts.